

ASPECTE ALE INFLUENȚEI CHINEI ÎN DEZVOLTAREA ȘI INTEGRAREA ECONOMICĂ A ASIEI

Sarmiza PENCEA¹

Rezumat

Parcursul economic al Chinei după 1978 constituie cel mai amplu și mai spectaculos proces de „prindere din urmă” reușit vreodată în istoria dezvoltării. Cursa fără precedent a acestei țări pentru recâștigarea statutului de mare putere economică pierdut în secolul al XIX-lea, în contextul revoluției industriale din occident, s-a derulat într-un ritm fără egal și cu rezultate de excepție, transmițându-și efectele până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii și răsturnând multe dintre ierarhiile acesteia. Dar nicăieri acest impact nu a fost mai amplu decât în Asia, unde China a devenit cea mai mare economie regională, depășind Japonia (2010), o țară dezvoltată, deși ea însăși rămâne încă o economie emergentă. Canalele prin care se transmit aceste influențe sunt complexe, ținând atât de mecanisme ale pieței, cât și de instituții și politici. În lucrarea de față ne îndreptăm atenția asupra unora dintre influențele și transformările induse de China Asiei prin mecanismele pieței.

Cuvinte cheie: China, Asia, dezvoltare regională, integrare, modelul „gâștelor în formație de zbor”, producție internațională, relocalizări, comerț intra-regional, avantaje competitive, investiții straine directe, ISD, companii multinaționale, CTN, „avantajul ultimului venit”

Clasificare JEL: O53, O19, P20, P27, F14.

---

¹ Contribuția face parte din studiul IEM, “Tendințe definitorii în economia mondială. Noua arhitectură a raportului de forțe dintre marile puteri”, capitolul “Rolul Chinei în dezvoltarea și integrarea economică a Asiei”, 2013, Sarmiza Pencea, Institutul de Economie Mondială, Academia Română, București, E-mail: pen_sar@yahoo.com

1. Introducere

Pe tot parcursul său, istoria omenirii furnizează numeroase exemple care demonstrează că ascensiunea unei țări și așezarea acesteia pe o nouă poziție de putere în arhitectura existentă a lumii constituie un proces pe cât de important, pe atât de solicitant pentru economia regională și globală. Avansul unei noi puteri economice poate genera amenințări, dar și oportunități pentru restul țărilor regiunii și lumii, iar contracararea sau, după caz, valorificarea acestora presupune în mod inevitabil ajustări complexe, atât ale sistemului de ansamblu, cât și ale fiecărei economii în parte.

În ultimele decenii, China a parcurs un traseu unic al dezvoltării, o adevărată cursă pentru „prinderea din urmă” a economiilor avansate, derulată într-un ritm fără precedent, menținut pe o durată fără precedent – o creștere medie a PIB de circa 10%, timp de trei decenii - și cu rezultate de excepție, care au răsturnat multe dintre ierahiile lumii. Dacă în urmă cu trei decenii nici nu conta în aceste ierarhii, în prezent China este a doua mare economie a lumii, după SUA, e cel mai mare producător industrial, cel mai mare exportator și al doilea mare importator global, a doua mare destinație a investițiilor străine și deținătoarea celei mai mari rezerve valutare din lume. Este lider pe un mare număr de piețe și ocupă, prin companiile și băncile sale, primele locuri în ierarhiile celor mai puternice astfel de entități la nivel mondial, punându-și amprenta și făcându-și simțită influența până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

În Asia, China a devenit principala putere economică regională depășind Japonia (2010), o țară puternic dezvoltată, deși ea însăși este încă o economie emergentă, care asigură un nivel de trai încă modest majorității locuitorilor săi. Dar tocmai în Asia impactul dezvoltării Chinei și influența transformărilor prin care a trecut și va mai trece se simte și se va simți și pe mai departe mai puternic și mai cuprinzător. Canalele prin care se transmit aceste influențe sunt complexe, ținând fie de mecanismele pieței, fie de interesele promovate în mod rațional și pragmatic prin instituții și politici. Ca atare, aspectele majore ale influenței economice exercitate de China în plan regional și transformările induse în restul țărilor asiatice pot fi analizate din două perspective: (a) Influențe și transformări induse prin mecanisme de piață și (b) Influențe și transformări induse prin politici și construcție instituțională. În acest articol ne vom ocupa doar de impactul indus prin mecanismele pieței.

2. Calea „naturală” a transmiterii influenței Chinei în Asia: mecanismele pieței

După 1978, China a trecut la construcția unui model de dezvoltare nou, bazat pe investiții și export, care a permis evoluția spre rezultatele de excepție schițate mai sus. Investițiile, întemeiate în mare măsură pe economisirea internă foarte ridicată din China și completate prin finanțări atrase de la investitori străini, au susținut industrializarea și modernizarea economiei, urbanizarea ei și dezvoltarea accelerată a infrastructurilor. În paralel, liberalizarea și deschiderea spre economia mondială au condus la intensificarea schimburilor internaționale și atragerea unui influx important de capital antreprenorial străin, însoțit de transfer de know-how tehnologic, organizatoric și managerial, care au contribuit la asigurarea unei creșteri economice accelerate.

Atunci când este deschisă, o economie mare, care crește accelerat, precum cea chineză, poate produce un impact important asupra țărilor vecine, influențându-le propria creștere pe multiple căi: (a) realocarea unor activități între economii și/sau (b) crearea de complementarități între acestea; (c) adâncirea fragmentării producției și (d) integrarea în lanțuri regionale sau globale ale valorii și/sau în rețele internaționale de producție și comercializare; (e) intensificarea schimburilor de produse intermediare, piese și componente; (f) dezvoltarea comerțului de prelucrare; (g) generarea unor externalități (pozitive sau negative); (h) intensificarea concurenței, etc.

Prin dezvoltarea sa accelerată, China a exercitat din plin asemenea influențe asupra celorlalte țări din Asia, căci, înainte de a avea un impact sensibil asupra restului lumii, ascensiunea economică a Chinei a avut în primul rând un efect apreciabil asupra economiilor asiatice învecinate (Das, 2013). Mai mult chiar, renașterea economică a Chinei a pus treptat această țară în poziția de motor principal al transformării economice a întregului continent, accelerând prin aceasta și procesul integrării economice regionale. Totodată, în perioadele de criză, atât intervențiile guvernamentale din economia internă chineză, cât și inițiativele Chinei la nivel regional au susținut economiile asiatice partenere și le-au ajutat să depășească momentele critice.

Relațiile economice și influențele reciproce dintre China și celelalte țări asiatice au evoluat în timp, manifestându-se diferit de la o etapă la alta și de la un grup de țări partenere la altul.

2.1. Dezvoltarea regională în Asia pe modelul „gâștelor în formațiune de zbor”

Până în anii 1990, cele mai performante țări asiatice erau Japonia - singura economie puternic dezvoltată - urmată de cele patru țări nou industrializate (NICs), cunoscute drept „tigrii asiatici” – Coreea de Sud, Taiwan, Singapore și Hong Kong – și, pe un palier de dezvoltare mai jos, de țările ASEAN-4, respectiv Indonezia, Malaysia, Filipine și Thailanda.

Toate aceste țări au aplicat strategii de creștere orientate spre exterior, derulând procese de industrializare axate pe export, defazate temporal, astfel încât, prin interconexiunile dintre ele, dezvoltarea industrială s-a putut propaga în valuri succesive dinspre lider (Japonia, țara cea mai dezvoltată), către palierele consecutive de țări cu niveluri de dezvoltare mai scăzută, ce veneau din urmă într-un model numit în literatura economică al „*gâștelor în formație de zbor*” (Flying Geese model / FG ²).

Potrivit acestui model, pe măsură ce avantajele competitive dintr-o anumită industrie se erodează în țara lider, activitatea este transferată în țările aflate pe palierul de dezvoltare imediat următor, unde costurile cu input-urile, în special cu forța de muncă, sunt încă mai joase, urmând ca, atunci când costurile cresc și în aceste țări, activitățile respective să fie transferate mai departe, spre grupul de țări următor. În acest mod, țara lider este obligată să inoveze permanent, să creeze

---

² Modelul FG a fost conceptualizat în anii 1930 de către economistul nipon Kaname Akamatsu, a fost reactualizat în anii 1960-1970 și periodic readus în atenție, inclusiv ca soluție pentru contracararea crizelor care au afectat Asia în 1997-1998 și după 2008.

produse, procese, industrii noi și să urce scara tehnologică, pe când țările „din aval” beneficiază de tehnologia și know-how-ul transferate dinspre țara lider, derulând la rândul lor activitățile respective, urcând cu un pas mai în urmă scara tehnologică și dezvoltându-se, până la limita la care activitățile în cauză își pierd și aici competitivitatea și sunt transferate mai departe, spre celelalte economii.

Din punct de vedere structural, primele industrii transferate dinspre lider înspre celelalte țări sunt cele intensive în forță de muncă, bazate pe calificări și tehnologii de nivel scăzut (industria textilă, a pielăriei și încălțăminte, a oțelului, etc.), apoi cele intensive în capital și tehnologii de complexitate medie (autovehicule, electrocasnice, mașini și echipamente), iar în final, industriile cu un conținut tot mai înalt de cunoaștere, cercetare și inovație, care folosesc tehnologii sofisticate și forță de muncă superior calificată (echipamente pentru tehnologia informației și a comunicațiilor IT&C, materiale noi, echipamente de televiziune de rezoluție înaltă HDTV, roboți industriali, etc.).

Tot acest proces de dezvoltare depinde de exportul mărfurilor pe care fiecare economie le poate produce în condiții de competitivitate, potrivit înzestrării proprii cu factori și palierului de dezvoltare pe care se află. Cu alte cuvinte, ***procesul are atât o componentă investițională și de transfer tehnologic, cât și o componentă comercială, ce conduc, fiecare pe propria filieră, la ajustări structurale în economiile interne, la dezvoltarea și intensificarea relațiilor de colaborare și interdependență dintre țări, dar și la schimbarea raporturilor dintre acestea.***

În optica niponă, acest model de dezvoltare regională ar fi avut în permanență în frunte un singur lider, Japonia, urmată de valurile celorlalte țări asiatice care s-ar fi dezvoltat în umbra ei, preluând activitățile care nu mai puteau fi derulate eficient de aceasta, fără să o poată vreodată depăși. Realitatea nu a confirmat însă această viziune, căci Japonia a intrat de mai bine de un deceniu într-o prelungită perioadă de stagnare economică, în timp ce unele dintre țările asiatice aflate pe nivelurile doi-trei în „formațiunea de zbor” au continuat să se dezvolte, devenind ele însele creatoare de tehnologii și lideri de „formații de zbor” (Coreea de Sud, Taiwan, Singapore), iar altele (China, India), neimaginabile nici măcar în eşaloanele codășe ale modelului nipon inițial, au realizat adevărate salturi în dezvoltare (China) depășind sub anumite aspecte Japonia³ și devenind ele însele țări lider în cursa dezvoltării.

În cazul particular al Chinei, modelul nipon al „gâștelor în formațiune de zbor” nu a fost respectat întocmai. China a beneficiat de investiții însemnate și de transferuri de activități dinspre Japonia, deși comparativ cu țările din grupurile NICs și ASEAN-4 ea era un „nou venit întârziat”. Ca atare, în prezent, în această țară funcționează circa 14 000 de companii nipone și, numai în 2012, investițiile provenite din Japonia au totalizat 70 de miliarde USD, ceea ce a reprezentat peste 27% din intrările anuale totale de capital străin în China (World Bank, 2013). Dar China nu a primit investiții și transfer tehnologic doar din Japonia, ci a beneficiat de mai multe „gâște lider”, iar acestea au provenit din afara continentului asiatic, principalele fiind SUA și Uniunea Europeană.

---

³ China a depășit în 2010 Japonia în ierarhiile globală și regională după PIB total (ținând cont de valoarea PIB-ului total exprimat în prețuri curente), nu însă și ca PIB/locuitor, ca nivel tehnologic, sau ca nivel de trai.

2.2 Mecanisme, instrumente și canale de transmitere a influenței Chinei în Asia

Declanșat și derulat mai târziu, procesul creșterii și modernizării economiei chineze a beneficiat de „*avantajul ultimului venit*”, în sensul că aceasta a putut profita de o fază evoluată a globalizării, în care companiile transnaționale (CTN) dezvoltau deja **producția internațională**, întemeiată pe fragmentarea și modularizarea proceselor de producției în secvențe tot mai înguste de activități, urmată de amplasarea acestor module în zonele de pe glob înzestrate cu avantaje competitive optime pentru fiecare segment de activitate în parte. În acest sistem optimizat la nivel global, niciun produs mai complex nu mai este fabricat integral într-un singur amplasament, ci devine rezultatul muncii derulate și valorii adăugate în unități din mai multe țări, înlănțuite prin procesul de producție într-o anumită succesiune, precum verigile într-un lanț. La capătul lanțului de activități astfel organizat, din amplasamentul selectat pentru asamblarea finală, produsele finite sunt exportate în lumea întreagă, fiind consemnate ca export al țării respective.

Costul redus al forței de muncă și al altor inputuri, posibilitatea organizării activităților la dimensiuni ce permit însemnate economii de scară, infrastructurile și logistica bine dezvoltate, atracția pe care o exercita pentru CTN perspectiva de a pătrunde pe o piață cu un potențial uriaș, dar și politicile stimulative ale guvernelor chineze au făcut ca tot mai multe companii multinaționale din diverse industrii să opteze pentru amplasarea operațiunilor de asamblare finală în China, transformând această țară într-un adevărat „*atelier al lumii*” și, totodată, în cel mai mare exportator global. Ce-i drept, volumul uriaș al exportului Chinei și excedentele sale comerciale în relație cu cei mai mulți dintre partenerii occidentali se datorează așa-numitului **export de prelucrare**, specific țărilor care sunt verigi finale în lanțul global al valorii. El include statistic, în mod repetat, valoarea nou creată de către toate țările implicate pe întreg lanțul de fabricație internațională descris mai sus, astfel încât exportatorul produsului finit, în cazul acesta China, apare încărcat cu un export substanțial și artificial majorat.

Prin intermediul companiilor multinaționale care au relocalizat în China activități sau segmente de activități, economia acesteia a beneficiat de un considerabil influx de investiții străine directe, multe „*de la firul ierbii*”, China devenind principalul destinatar al ISD printre țările în curs de dezvoltare în general, și din Asia, în particular. Și sub acest aspect „*avantajul ultimului venit*” a jucat un rol însemnat, căci multe dintre activitățile și tehnologiile transferate au fost tehnologii de ultimă oră, care au permis acestei țări să facă un salt considerabil pe scara tehnologică, fără a mai reface, în industriile nou dezvoltate, întreg drumul parcurs de celelalte economii și ajungând să ocupe locuri fruntașe pe piețele globale ale unor produse relativ sofisticate.⁴ În plus, valul recent al relocalizărilor a adus în China chiar centrele de cercetare-dezvoltare-inovare și laboratoarele multor CTN din industrii de vârf, cu toate avantajele și externalitățile pozitive pe care le presupune o asemenea mișcare.

---

⁴ China este în prezent lider mondial în producția unor mărfuri superioare tehnologic, complet absente din structura ofertei sale, în urmă cu numai un deceniu sau două: autoturisme, telefoane mobile, calculatoare, aparate foto, panouri fotovoltaice, trenuri de mare viteză, etc.

În contextul proceselor globalizatoare accelerate din ultimele decenii, China s-a putut integra mai ușor și mai repede în comerțul și economia regională și mondială, față de care fusese izolată aproape complet, și a putut face un remarcabil salt tehnologic. Din acest punct de vedere, se poate spune că ***această țară este una dintre cele care au beneficiat cel mai mult de fenomenul globalizării (procesul globalizării).***

În același timp, ***reformele structurale profunde din economia chineză, liberalizarea și deschiderea acesteia spre exterior, consecințele acestor schimbări în planul integrării regionale și globale a Chinei și al avansului său tehnologic au marcat puternic întregul continent asiatic.*** Țările vecine au fost și ele antrenate de dinamismul economiei chineze în procese proprii de ajustare structurală, s-au integrat alături de China în lanțuri și rețele regionale și globale de producție și comercializare, au intensificat schimburile comerciale intra-regionale, contribuind împreună la transformarea Asiei înseși într-un „atelier al lumii” și, pe cale de consecință, în zona cea mai dinamică din economia mondială.

În timp, CTN și ISD au constituit instrumentul și canalul prin care China și țările asiatice învecinate au interacționat, s-au transformat, influențat și remodelat reciproc printr-o varietate de mecanisme:

- Dacă ne limităm doar la mișcările intra-regionale, ***China a fost inițial gazda investițiilor străine și destinația relocalizării de activități dinspre țările și teritoriile mai dezvoltate din Asia: Japonia, Coreea de Sud, Taiwan, Hong Kong, Singapore, Malaysia.*** În căutarea celor mai bune amplasamente pentru activitățile din lanțul lor de producție și urmărind să-și maximizeze profiturile, CTN din aceste țări au ales, pentru avantajele sale competitive, China, contribuind direct la industrializarea și modernizarea acesteia, la adaptarea structurii sale industriale și a ofertei sortimentale la specificul și exigențele cererii externe, la îmbunătățirea calificării forței de muncă, a organizării și conducerii strategice a companiilor.

Așa cum arătam mai sus, în temeiul avantajelor competitive pe care le prezenta, China a fost preferată mai ales pentru lucrări de asamblare finală, în timp ce pentru aprovizionarea cu părți, piese, subansamble, componente și accesorii, CTN investitoare, fie ele din Asia, SUA sau Europa, au optat în multe cazuri pentru subfurnizori din țările vecine Chinei, dezvoltând rapid rețele de producție regionale, inițial de tip intra-firmă, dar mai târziu și rețele la distanță, inter-firme (Das, 2013). ***Extinderea acestor rețele regionale de producție a determinat creșterea accelerată a schimburilor comerciale intra-regionale și a fluxurilor de investiții dintre economiile Asiei, aducând un aport considerabil la integrarea economică regională.*** În acest sens, studii empirice relevante (Ando & Kimura, 2005) demonstrează că ***o bună parte a schimburilor reciproce dintre țările Asiei se datorează acestor rețele***, care prin însuși sistemul lor de organizare și funcționare generează mai multe schimburi între unitățile componente, devenind responsabile pentru un spor remarcabil al valorii și numărului de tranzacții. Aceste rețele și lanțuri regionale sau globale ale valorii prezintă o importanță vitală pentru economiile pe care le interconectează, tind să implice un număr tot mai mare de țări din regiune și să devină tot mai sofisticate.

Datele statistice demonstrează și ele o ***creștere accentuată a comerțului exterior chinez cu principalii parteneri din Asia.*** După cum se poate constata din informațiile de mai jos, în anul 2000, 46% din importul Chinei și 47% din export se derulau cu țările asiatice mai apropiate sau mai îndepărtate de granițele sale (15 dintre cei mai importanți parteneri asiatici):

Tabel 1. China: Comerțul exterior cu principalii parteneri din Asia, milioane USD

ȚĂRI PARTENERE	IMPORT			EXPORT		
	2000	2012	2012 / 2000	2000	2012	2012 / 2000
JAPONIA	41510	177832	4,3	41654	151627	3,6
COREEA DE SUD	23207	168728	7,2	11292	87674	7,8
SINGAPORE	5510	28530	5,2	5761	40750	7,1
HONG KONG	9429	17896	1,9	44518	323445	7,3
MALAYSIA	5480	58305	10,6	2565	36526	14,2
INDONEZIA	4402	31936	7,2	3062	33285	10,9
THAILANDA	4381	38551	8,8	2243	31197	13,9
FILIPINE	1677	19643	14,5	1464	16732	11,4
INDIA	1354	18797	13,9	1561	47678	30,5
KAZAHSTAN	958	14675	15,3	599	11001	18,4
KYRGYSTAN	67	8673	128,7	110	5074	46,0
UZBEKISTAN	12	1092	91,0	39	1783	45,3
TAJIKISTAN	10	109	10,5	12	1748	144,5
TURKMENISTAN	4	89	21,7	7	1699	253,4
RUSIA	5770	44138	7,6	2233	44057	19,7
TOTAL partenerii listați	103771	628994	6,1	117120	834276	7,1

SURSA: Prelucrat după COMTRADE, UN, SITC Rev. 3, accesat la 30.11.2013.

• **Dezvoltarea comerțului intra-regional constituie o cale importantă prin care China își exercită influența asupra țărilor vecine, contribuind la creșterea lor economică, la remodelarea structurilor lor economice și, în cele din urmă, la accelerarea integrării lor regionale.** Importând din aceste țări, China susține modelele lor de creștere axate pe export, iar exportând în aceste țări ea satisface părți ale cererii lor interne, concurând însă, uneori, producătorii locali, cu toate consecințele firești ce decurg de aici: unii producători locali sunt scoși de pe piață, alții rezistă un timp limitat menținând salarii joase, iar cei dintr-o a treia categorie găsesc soluții de supraviețuire pe termen mai lung prin restructurare, retragerea pe nișe de piață, inovare. Rezultatul final, este, dincolo de toate neajunsurile ajustării, sau tocmai datorită lor, avansul economic.

Până în 2012, comerțul exterior al Chinei cu aceste țări a crescut accelerat, dar diferențiat pe fluxuri comerciale și de la un grup de țări la altul: Cu **Japonia**, comerțul s-a majorat relativ mai puțin, datorită bazei mai înalte de raportare, dar

încă foarte consistent (de 4,3 ori importul și de 3,6 ori exportul) această țară rămânând principalul partener asiatic al Chinei, dacă excludem Hong Kong-ul folosit ca platformă pentru re-exportul de mărfuri chinezești.

Din grupul celor patru «tigri», **Coreea de Sud** a înregistrat cea mai mare creștere a comerțului bilateral, și la import (de 7,2 ori) și la export (de 7,8 ori), reflectând în bună măsură relațiile de cooperare în cadrul lanțurilor de producție și comercializare regională și globală dezvoltate de cele două țări. Atât pentru Coreea de Sud, cât și pentru Japonia, China a devenit principalul partener comercial.

Creșteri foarte importante s-au produs și în comerțul Chinei cu țările **ASEAN-4**, atât la import - în special cu **Filipine** (de 14,5 ori) și **Malaezia** (de 10,6 ori) - cât și la export, unde volumul a crescut cel mai mult cu Malaezia (de 14,2 ori) și cu **Thailanda** (de 13,9 ori), dar cu toate aceste patru țări majorările au depășit substanțial creșterea medie a importului sau exportului total chinez cu întregul glob (de 8,1 ori și, respectiv, de 8,2 ori).

Merită remarcat faptul că, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în relația cu țările europene sau cu SUA, China continuă să înregistreze deficite comerciale cu majoritatea țărilor asiatice partenere, importul depășind uneori chiar substanțial exportul, ca de pildă pe relațiile: Coreea de Sud, unde importul este aproape dublul exportului (de 1,9 ori mai mare), Malaezia (1,7 ori), Kyrgyzstan (1,7 ori), sau Kazahstan (1,3 ori).

Statisticile relevă o majorare importantă a schimburilor Chinei și cu celelalte două membre BRICs din Asia, **India** și **Rusia**. Importul din India s-a majorat de 13,9 ori, iar exportul de peste 30 de ori în intervalul analizat, astfel încât, de la o balanță comercială aproape echilibrată în anul 2000, s-a ajuns la una puternic deficitară pentru India, în 2012. Importul din Rusia a crescut relativ mai puțin, de 7,6 ori, comparativ cu exportul chinez pe această destinație care s-a majorat de aproape 20 de ori, dar, în acest caz, balanța comercială a ajuns la echilibru.

- Desigur importul din Rusia și din câteva dintre țările central asiatice care au făcut parte din fosta URSS - **Kazahstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tajikistan și Turkmenistan** - este axat pe materii prime, în special țiței și gaze. Cu excepția Uzbekistanului, pentru toate celelalte patru țări din acest grup **China este principalul partener comercial**, iar Turkmenistanul este deja cel mai mare furnizor extern de gaze al Chinei. Probabil că destul de curând și Uzbekistanul va ajunge să numere China printre partenerii săi principali, odată ce contractele de 15 miliarde USD semnate de către cele două țări în domeniul extracției de petrol, gaze și uraniu, recent anunțate, vor începe să se deruleze (The Economist, 2013).

- Cu o dinamică susținută de existența și dezvoltarea rețelelor de producție internațională, **comerțul intra-regional din Asia este dominat de schimbul de input-uri și produse intermediare, iar China, ca verigă finală a acestor rețele, este principala destinație a exporturilor regionale**. În mod aparent paradoxal, **principalii furnizori de produse intermediare spre China sunt tocmai țările cele mai dezvoltate din Asia - Japonia, Coreea de Sud și Taiwan** - care obțin excedente comerciale pe această relație exportând componente scumpe, intensive în tehnologie, pentru asamblarea în produse finite destinate piețelor occidentale (Huang, 2012). Există studii care relevă faptul că integrarea în producție cu China este percepută drept foarte importantă mai degrabă de către țările avansate din

regiune, decât de către cele mai puțin dezvoltate, dependența celor dintâi față de export fiind relativ mai mare (Haltmaier, 2007).

Procesul de industrializare și modernizare a Chinei va rămâne ofertant pentru economiile nord-asiatice dezvoltate, care și-au construit poziții puternice pe segmentele de vârf ale produselor IT și ale bunurilor electronice de larg consum cu un conținut ridicat de cunoaștere, cercetare și muncă superior calificată, dar va putea afecta considerabil țările mai puțin dezvoltate din sud-estul continentului.

- Cu rate de investiții extrem de ridicate - de peste 35% în general, dar depășind chiar substanțial și 45% din PIB în ultimul deceniu și jumătate - China a putut obține creșteri anuale ale productivității muncii industriale cuprinse între 10-20% pe întreg parcursul perioadei scurse după 1990, rate cu mult superioare celor din țările sud-est asiatice vecine (Huang, 2012). Ca atare, China și-a adăugat un important avantaj competitiv în raport cu aceste țări, avantaj care face ca ea să atragă în continuare cea mai mare parte a investițiilor străine venite în zonă. ***Acest fapt afectează cel puțin pe două planuri economiile respective: pe de o parte deturnând fluxurile de capital străin către China, iar pe de altă parte, punând presiune asupra pieței muncii din aceste țări, unde salariile sunt menținute cât mai jos posibil pentru a putea face față concurenței chineze.***

- ***Creșterea salariilor în China determină la rândul său mutații la nivel local și regional.*** Întrucât în orașele industrializate de pe coasta de est a țării salariile tind să crească afectând competitivitatea industriilor intensive în forță de muncă mai slab calificată (confecții, textile, pielărie, jucării), acestea tind să migreze fie înspre provinciile din centrul sau vestul Chinei, unde salariile sunt încă mici, fie spre alte țări din regiune, cu salarii scăzute (Vietnam, Thailanda, etc.). Din acest punct de vedere, ***pot fi de așteptat relocalizări de activități dinspre China spre țările vecine care au costuri mai mici, dar amploarea acestora este discutabilă câtă vreme China menține alte avantaje competitive puternice*** (infrastructura și logistica foarte dezvoltate; reforme noi, pe cale să acorde drepturi și stimulente sporite investitorilor străini și să corecteze distorsiunile pieței, nivelând terenul confruntărilor concurențiale; o piață internă uriașă; un mediu de afaceri deja cunoscut, etc.). ***Totodată, China oferă alternative viabile în propria economie,*** respectiv relocalizarea activităților în provinciile mai slab dezvoltate din centrul, nordul sau vestul său. În ceea ce privește relocalizarea activităților și reorientarea ISD către interiorul și vestul Chinei, fenomenul este deja perfect sesizabil statistic, în sensul că, între 2008 și 2012, ponderea investițiilor care au migrat către vest în totalul investițiilor străine din China a crescut de la 12%, la 17% (UNCTAD, 2013).

- Pe de altă parte, pe fondul dificultății și complexității administrării unor lanțuri și rețele de fabricație extinse într-un areal geografic foarte larg, ***creșterea prețurilor la energie și, corespunzător, a costurilor cu transportul acționează în sens invers, încurajând companiile care se aprovizionau dintr-un număr mare de țări din regiune, să opteze pentru relocalizarea operațiunilor respective în China, sau oricum, într-un areal mult mai restrâns, în jurul acesteia.*** Într-o astfel de situație se află companiile americane Intel și Dell, dar și companii chineze intensive în tehnologie, precum Huawei, care și-au relocalizat în China, în orașe și provincii precum Chongqing sau Henan, verigi din lanțul de

producție din alte țări asiatice, inclusiv activitățile de C&D, preferând să-și lărgască rețeaua de interconexiuni locale (Huang, 2012).

- Având în vedere trendul ascendent al salariilor și imperativul de a-și re-echilibra economia, China urmărește deja de o bună perioadă de timp și în mod aproape agresiv **ridicarea capacităților sale tehnologice și întărirea pozițiilor sale în industriile intensive în cercetare-inovare, calificări și abilități superioare**, care pot susține niveluri de salarizare ridicate și pot constitui un nou avantaj competitiv, apt să atragă investiții și să susțină creșterea economică în perspectivă. Orientate spre acest obiectiv, investițiile Chinei în educație și cercetare sunt uriașe și în creștere, un număr tot mai mare de studenți chinezi sunt trimiși la studii în străinătate (1,3 milioane, în total, la sfârșitul lui 2010), iar pentru oamenii de afaceri, sau de știință chinezi emigrați se derulează programe ambițioase de „recuperare”, astfel încât, reveniți în țară, și aceștia să contribuie la progresul ei tehnologic și economic (Fabre & Grumbach, 2012). În mod vizibil China încearcă să valorifice cât mai bine în interes propriu avantajele globalizării educației. Eforturile sale de a urca scara tehnologică, de a-și îmbunătăți structura industrială, de a dezvolta puternic serviciile într-o economie în care rolul mecanismelor pieței în alocare urmează a crește, strădaniile de echilibrare a economiei atât pe partea ofertei, cât și a cererii și a distribuției geografice a dezvoltării, sunt schimbări de mare amploare, care vor genera inevitabile mișcări similare în economiile partenere învecinate. **Re-echilibrarea economică a Chinei și eforturile sale de a construi un nou model de dezvoltare centrat pe consumul intern, dezvoltarea serviciilor, a activităților cu valoare adăugată ridicată și a celor prietenoase cu mediul, vor impune măsuri de re-echilibrare economică și reajustări structurale și în țările partenere din regiune.**

- De altfel, **evenimentele importante din China sau măsurile de politică economică internă din această țară afectează direct și profund economiile învecinate.** Astfel, de pildă un eveniment precum Olimpiada din 2008, care a mobilizat eforturi investiționale considerabile, a însemnat pentru țările furnizoare de materii prime și materiale din Asia și din lume o oportunitate de a-și spori substanțial exporturile și, pe fondul unei cereri mari, chiar de a crește prețurile, încasând sume însemnate. Deși se poate bănuși că organizarea acestui eveniment nu a fost profitabilă financiar pentru China, pentru mulți dintre furnizorii acesteia, perioada a fost cu siguranță extrem de profitabilă.

Un alt exemplu este intervenția guvernului chinez vizând contracararea efectelor crizei economice globale din 2008-2010 printr-un pachet de investiții și stimulare fiscală de 4000 de miliarde de yuani (circa 586 miliarde USD). Acest pachet de măsuri puternic intervenționist a produs pe moment efectul scontat privind reluarea creșterii economice accelerate a Chinei, dar a constituit, din multe puncte de vedere, o risipă de resurse, iar pe termen lung a generat grave efecte negative (puseu inflaționist), dintre care unele sunt încă și azi nerezolvate (credite neperformante, supracapacități de producție, exces infrastructural, bule imobiliare și speculative). Pentru țările partenere ale Chinei din care s-au făcut importuri, inclusiv **pentru multe țări asiatice, programul de investiții și stimulare fiscală chinez a fost însă instrumentul principal care le-a ajutat să evite, sau să depășească cu ușurință criza**, ceea ce a constituit desigur un formidabil ajutor, fără consecințele negative suportate de economia chineză.

- Dacă până nu demult China era doar un receptor avid de investiții străine și un colector de excedente comerciale care încărcau anual rezerva valutară până la niveluri măsurate în mii de miliarde de dolari - 3 341 miliarde USD, la finele lui 2012 – (CIA, 2013), în ultimii ani - mai ales după declanșarea crizei economice globale, când a putut exploata conjunctura foarte favorabilă creată de aceasta - **China a devenit și un investitor extern tot mai important**, care încearcă să plaseze înțelept sumele enorme capitalizate. Investițiile sale externe au urmărit inițial să profite de scăderea prețurilor la unele materii prime și să-și asigure pe termen lung aprovizionarea cu acestea, prin urmare, acestea s-au materializat în tot felul de acorduri, fie privind achiziția unor exploatare miniere (cupru în Australia), fie investiții în infrastructuri contra livrări pe termen lung de materii prime (în Africa), fie împrumuturi pentru guverne sau mari companii petroliere cu plata în petrol, eșalonată pe lungi perioade (în America Latină). În ultimul timp, însă, investițiile externe ale Chinei urmăresc mai ales achiziția de companii vestice deținătoare de tehnologii de vârf, cu o capacitate inovativă demonstrată, proprietare de patente și/sau mărci comerciale de renume. De asemenea, s-au remarcat recent și importante achiziții imobiliare, de regulă ale unor construcții celebre din marile metropole occidentale. Analistii care urmăresc atent fenomenul apreciază că în curând se va produce o mutație din acest punct de vedere, în sensul în care investițiile externe ale Chinei vor ajunge să depășească influxul de ISD primit de această țară din restul lumii (Roberts, 2013).

- Totuși, **deși are o tot mai largă deschidere globală către investiții externe, China a alocat în permanență cea mai mare parte a capitalului investit în afara granițelor sale, țărilor din regiune, ajungând să joace un rol tot mai substanțial ca sursă de ISD pentru Asia**. Din datele de mai jos se poate vedea că, de regulă, aproximativ jumătate din sumele investite de China în străinătate au fost dirijate în mod constant către țări din Asia, sumele crescând rapid și consistent de la un an la altul. Se poate constata dublarea valorii investițiilor Chinei în Asia, sau creșterea lor cu peste 100% în trei din cei opt ani prezentați, astfel încât în 2010, acestea erau de aproape 30 de ori mai mari decât în 2003.

Tabelul 2. Fluxurile de investiții externe chineze (IEC) către Asia 2003-2010

Anul	IEC în Asia (mil. USD)	Creșteri anuale (%)	Ponderea în IEC totale
2003	1505,03		52,72
2004	3013,99	100,26	54,82
2005	4484,17	48,78	36,57
2006	7663,25	70,9	43,46
2007	16593,15	116,53	62,60
2008	43547,50	162,44	77,89

2009	40407,59	-7,21	71,48
2010	44890,46	11,09	65,24

Sursa: MOFCOM, 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Investment, September, 2011

Mai mult, în perioada crizei economice globale, între 2008-2010, când s-a produs chiar un declin ușor al investițiilor chineze în regiune în unul dintre ani (2009), **fluxul investițional către Asia a reprezentat cel puțin 2/3 din investițiile externe totale ale Chinei, ceea ce înseamnă că Asia a fost o destinație privilegiată** spre care capitalul chinez a curs aproape neafectat, în timp ce, pe alte destinații, acesta s-a diminuat mai mult în anii respectivi.

Este foarte revelator faptul că, în 2008, aproape 80% din investițiile chineze s-au îndreptat către destinații din Asia și, similar, peste 70% în 2009. Dacă ne amintim și faptul că în acești ani a fost implementat pachetul de investiții și stimulare fiscală care a ajutat substanțial nu doar China, ci și multe țări asiatice să depășească efectele crizei economice globale, putem constata cât de puternică a fost susținerea Chinei pentru aceste țări în perioada respectivă.

Desigur explicația ține nu atât de mult de o generozitate dezinteresată a Chinei, cât mai degrabă de **o gândire pragmatică vizând valorificarea pe termen scurt a oportunităților create de criză, subsumată unei strategii pe termen lung ce urmărește extinderea influenței economice și chiar politice a Chinei în vecinătatea sa cât mai largă**, nivelarea asperităților din relațiile bilaterale cu aceste țări și accelerarea integrării economice a Asiei, în jurul unui lider puternic și dinamic precum China.

- Deși nu țin exclusiv de mecanismele pieței, ci au și o puternică încărcătură dirijistă, fiind derulate mai ales de mari companii de stat, finanțate prin bănci de stat chinezești, potrivit strategiilor cu puternică încărcătură intervenționistă puse la punct de guvernul chinez, introducem totuși în această analiză a mecanismelor și instrumentelor prin care se propagă în Asia influența economică a Chinei și cazul particular al **investițiilor Chinei în rețelele de infrastructuri ale Asiei**.

În mod firesc, China urmărește să investească acolo unde profitul va fi mai mare pe termen lung, în zonele cele mai dinamice, cu mari perspective de creștere, iar în privința infrastructurilor, țările Asiei prezintă mari oportunități. Cererea este enormă, date fiind, pe de o parte, deceniile de subinvestire în infrastructuri din majoritatea acestor țări și, pe de altă parte, noul dinamism economic al regiunii. Potrivit estimărilor Băncii Asiatice de Dezvoltare (ADB), ca să-și poată menține actuala traiectorie a creșterii, între 2011-2020 Asia are nevoie de aproximativ 8000 miliarde USD investiții în infrastructuri naționale și încă 290 miliarde USD pentru infrastructuri regionale (The Economist, 2013). Se apreciază că din acest necesar total, circa 80% va fi acoperit de China și India, majoritatea sumelor urmând a fi investite în drumuri și energie (Shadbolt, 2011). China are atât capacitatea, cât și interesul de a valorifica pe cât posibil mai bine această oportunitate, vizată, de altfel, și de alte țări.

În plus, ca investitor, China poate determina felul în care se dezvoltă aceste rețele de infrastructuri, zonele pe care le interconectează și poate urmări orientarea acestora către propriul teritoriu, legând mai strâns țările respective de economia chineză.

Deja investițiile Chinei din Asia Centrală în rețele pentru transportul gazului și țiteiului interconectează **Turkmenistanul, Uzbekistanul și Kazahstanul** printr-o conductă de peste 1830 km care le leagă de China. Rețelelor de conducte, li se adaugă rețele de drumuri, căi ferate, conexiuni aeriene și de telecomunicații: în **Tajikistan** China investește în rețele de drumuri, tuneluri și linii pentru transportul electricității, iar în **Kyrgystan** în rețele de drumuri, linii electrice și o conexiune de cale ferată ce leagă această țară de sudul Chinei. Și în alte regiuni ale Asiei, China este la fel de prezentă cu proiecte privind dezvoltarea diferitelor tipuri de infrastructuri: în **Indonezia** investește în rețele de drumuri, de cale ferată, de metrou și în porturi și va construi un pod de 30 km peste mare care va uni insulele Sumatra și Java; în **Malaezia**, transportul containerizat Asian Rail Express urmează să se dezvolte, devenind Trans-Asian Rail Link, urmând să includă **Singapore, VietNam, Cambogia, Laos, Myanmar**, cu punct terminus Kunming, China, etc. La toate acestea se adaugă proiectul anunțat împreună cu Rusia în luna mai 2014, prin care aceasta din urmă va furniza Chinei gaze naturale pe o perioadă de 30 de ani începând din 2018, ceea ce va implica dezvoltarea unei ample infrastructuri de transport.

Asemenea proiecte abundă pe continent, iar China își folosește disponibilul de capital și expertiza dobândită în construcția infrastructurilor naționale pentru a dezvolta aceste rețele în restul Asiei, întreprinzând cu migală și inteligență o rețea densă de infrastructuri diverse în centrul căreia se află chiar ea. Aceste rețele vor permite aducerea în China a resurselor de care economia sa este avidă (în primul rând petrol și gaze), vor înlesni exportul de mărfuri chinezești pe întreg continentul, vor atrage investitori în toate domeniile, vor stimula dezvoltarea serviciilor (de pildă turismul intra-regional), vor lega mai strâns economiile asiatice între ele și de China. În cele din urmă, vor produce creștere economică în regiune, susținând dinamismul acesteia și vor consolida poziția Chinei printre vecini și pe glob.

Toate acestea vor da substanță strategiei Chineze pentru Asia, sintetizată extrem de relevant astfel: **„...participă activ, demonstrează rețineră, oferă asigurări, piețe deschise, dezvoltă interdependențe, creează interese comune și diminuează conflictele.”**⁵

3. În loc de concluzii, o scurtă privire în viitor

Creșterea economică alertă a Chinei din ultimele peste trei decenii și avansul său pe scara dezvoltării au transformat radical cea mai populată țară a lumii și, totodată, au remodelat peisajul economic și geopolitic regional și global, impunând redirectionarea masivă a fluxurilor comerciale și de capital investițional, realocând activitățile între economii și schimbând ierarhiile de pe piețele internaționale.

Dinamismul generat de politica de reformă și deschidere către exterior și de transformările instituționale din China ultimilor 30 de ani a propulsat acumularea continuă și masivă de capital, sporuri mari de productivitate, creștere fără precedent a economiei și a comerțului internațional. În pofida faptului că nivelul venitului pe cap de locuitor în China este încă redus, prin simpla sa dimensiune,

---

⁵ **Tang S., Zhang, Y.** – *China's Regional Strategy*, în *Power Shift: China and Asia's New Dynamics*, University of California Press, Los Angeles, 2006

economia chineză a putut deveni un actor redutabil pe scena mondială atât în ceea ce privește producția, consumul, schimburile comerciale, investițiile, prețurile, cât și, în tot mai mare măsură, mediul și relațiile financiare internaționale.

Apropiindu-se de maturitate și riscând blocajul în „*capcana venitului mediu*”, economia Chinei se află în prezent la o importantă răscruce de drumuri, fiind obligată să înfrunte numeroase sfidări și urmând ca, în funcție de felul în care liderii săi vor găsi sau nu răspunsurile cele mai adecvate, țara să intre sau nu în elita economiilor dezvoltate, cu nivel de trai ridicat. Totodată, de felul în care va evolua în perioada următoarelor două decenii, va depinde nu doar cursul propriu și așezarea sa în structurile în continuă schimbare ale economiei mondiale, dar și mersul țărilor învecinate din Asia și, în bună măsură, al tuturor celorlalte economii, până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

În mod indiscutabil, China va trebui să-și redefinească modelul de dezvoltare, mutând accentul în privința motoarelor creșterii, dinspre investiții și export, spre consumul intern, deplasând centrul de greutate în mersul economiei sale dinspre intervenția statului, spre mecanismele pieței și căutând, totodată, restabilirea unor echilibre vitale între sectoarele economiei, în sensul în care va trebui să asigure o pondere mai mare serviciilor, în detrimentul industriei de prelucrare, industriilor intensive în cercetare și inovație, cu valoare adăugată ridicată, în defavoarea celor plasate mai jos pe scara tehnologică și industriilor prietenoase cu mediul, în defavoarea celor poluante și intensive în resurse și energie. De asemenea, va trebui să asigure omogenizarea geografică a dezvoltării, nivelând diferențele dintre estul avansat și vestul rămas în urmă, dintre mediul urban și cel rural. Totodată, China se află încă în fața unui lung drum al urbanizării.

Toate aceste transformări și re-echilibrări complexe sunt interconectate și se influențează reciproc și, de aceea, vor trebui să fie implementate simultan, într-un dozaj și succesiune a pașilor care vor trebui identificate din mers, întrucât în această materie nu există rețete general valabile, iar lista celor care au reușit este foarte scurtă. China va trebui să-și descopere singură formula succesului, adaptată specificului economiei sale unice, urmărind să obțină în continuare o creștere sustenabilă, mai puțin alertă, dar axată pe calitate, eficiență, inovație și grijă pentru mediu, asigurând, în același timp, o repartizare mai echitabilă a beneficiilor creșterii între categoriile sociale și nivelând pe cât posibil prăpastia dintre venituri.

Absolut toate aceste schimbări vor depinde fundamental de deciziile de politică economică adoptate de acum înainte și se vor afla sub impactul unei multitudini de variabile interne și externe, adesea necontrolabile. De aceste schimbări va depinde mersul economiilor Asiei în deceniile următoare, și, în bună măsură, mersul întregii lumi.

Bibliografie selectivă:

- Ando, A., Kimura, F (2005). The Formation of International Production and Distribution Networks. *International Trade in East Asia*. University of Chicago Press, Chicago.
- Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade (2003, October 29). *China's Rise, East Asia's Challenge*. Accesibil la: https://www.dfat.gov.au/publications/chinas_rise/
- Bader, J.A. (2005, September 6). *China's Role in East Asia: Now and the Future*. Washington-Asia Forum. Accesibil la: <http://www.brookings.edu/research/speeches/2005/09/06china-bader>

- Bergsten, F. (2007, March). China and Economic Integration in East Asia. Implications for the United States. *Policy Briefs in International Economics*. PB07- 3.
- Cai Fang, Dewen Wang, Qu Yue (2010). *Flying Geese within Borders. How Does Chia Sustain its Labour-Intensive Industries?*. Accesibil la: <http://iple.cass.cn/upload/2012/06/d20120604161620188.pdf> ;
- Das, D.K (2013).The Role of China in Asia's Evolution to Global Economic Prominence. *Asia & the Pacific Policy Studies*. Australian National University, Wiley Publishing Asia,
- Dayer, G., Pilling, D., Sender, H.(2011, January 17). A Strategy to Straddle the Planet. *Financial Times*.
- Elbot, Noah (2012, November 11). What Worked in East Asia: The Flying Geese of Industrialization. *Dragon or Phoenix: A Look at Institutions and Economic Growth in East Asia*. Accesibil la: <http://www.globalconversation.org/2012/11/11/what-worked-east-asia-flying-geese-industrialization>
- Fabre, G., Grumbach, St. (2012, April). *The World Upside-Down. China's R&D Strategy*, Fondation Maison de Sciences de l'Homme, Seminaire BRICs, FMSH-CRBC, Working Papers Series, no.7. Accesibil la: http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/68/63/89/PDF/FMSH-WP-2012-07_Fabre-Grumbach.pdf
- Guerrero, D.G. (2007). *China's Rise and Its Increasing Role in Asia*, Seminar on China's New Role in Africa and the South: A Search for a New Perspective, Shanghai, 25 May 2007;
- Haltmaier, J. et all. (2007, September). *The Role of china in Asia: Engine, Conduit or Steamroller?*, Board of Governors of the Federal Reserve System, International Finance Discussion Paper, No. 904.
- Huang, Yukon (2012, Aprilie 12). China's Rise: Opportunity or Threat for East Asia?. *International Economic Bulletin*. Carnegie Endowment.
- Kwan, Chi Hung (2002). *The Rise of China and Asia's Flying Geese Pattern of Economic Development: An Empirical Analysis Based on US Import Statistics*. RIETI Discussion Paper Series 02-E-009, 2002
- Lee Jong-Wha (2013). *Asia's Rebalancing Act*, Seoul, 23 September 2013
- Marsh, P. (2013, March 13). China Noses as Top Goods Producer. *Financial Times*.
- Roberts, D. (2013, November 19). Foreign Investment into China. Where's the Money Flowing? . *Bloomberg Business Week*. Accesibil la: <http://www.businessweek.com/articles/2013-11-19/foreign-investment-into-china-wheres-the-money-flow>
- Schuller, M. (2012). China's Role in the Integrating East Asian Economies. *International Symposium - China's Role in Asia: Research Approaches in Germany and Japan*.
- Shadbolt, Brett (2011). Infrastructure Investment Opportunities. *Asia for Foreign Investors*. Cesere. Accesibil la: <http://www.cesere.com/articles/154-infrastructure-investment-opportunities-in-asia-for-foreign-investors>
- Sorensen, C.T.N. (2010). China's Role in East Asia.*Globalization and Rising Powers: China and India as Global Actors*. University of Copenhagen.
- Tang S., Zhang, Y. (2006). China' s Regional Strategy. *Power Shift: China ans Asia's New Dynamics*. University of California Press, Los Angeles.
- Yue Qu, Cai Fang, Xiaobo Zhang (2012, November 22). *Flying Geese in China*. East Asia Forum.
- Yustin Yifu Lin (2004, May 4). *From Flying Geese to Leading Dragons. New opportunities and Strategies for Structural Transformation in Developing Countries*. WIDER Lecture, Maputo, Mozambique.
- Zhang, Leisheng (2003). *China Economy in East Asia Economic Development*. Center for Social Development Studies, Renmin University of China.